

DIMENSIUNI EXPERIMENTALE ALE FORMĂRII COMPETENȚELOR ANTREPRENORIALE LA STUDENȚII PSIHOLOGI

*Elpuja Olga, master în științe sociale,
Liceul Teoretic Republican „Ion Creangă”, Bălți*
Jelescu Petru, dr. hab., prof. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău

CZU: 159.922:378

Abstract

The article describes the training experiment of the study aimed to form entrepreneurial skills at students psychologists. In the training experiment we aimed to develop the main components of entrepreneurial skills: initiative, self-confidence, perseverance, risk taking, decision making, creativity, tolerance of uncertainty and the ability to learn from mistakes; promoting and developing entrepreneurship; training the ability to use the entrepreneurial spirit in professional activity as a psychologist; optimizing the capacity for self-awareness and self-control of the personal development process in the field of entrepreneurship.

Key-words: entrepreneurial skills, entrepreneurial spirit, initial training of psychology students, psychological intervention.

În Republica Moldova competențele antreprenoriale ale studenților psihologi reprezintă un domeniu mai puțin valorificat, deși recomandările recente ale Consiliului Europei în ceea ce privește spiritul de inițiativă și antreprenoriat accentuează importanța acestora pentru integrarea și realizarea profesională. Competențele antreprenoriale transversale pot fi definite ca „*un sistem de cunoștințe de afaceri, aptitudini și atitudini esențiale, printre care se regăsește creativitatea, spiritul de inițiativă, tenacitatea, spiritul de echipă, capacitatea de înțelegere și asumare a riscului, simțul responsabilității, care ajută indivizii să transforme ideile în acțiuni și care mărește în mod radical capacitatea de inserție profesională*” [4, p. 6].

Din acest punct de vedere, noi interpretăm antreprenoriatul ca o alternativă și în cariera de psiholog. Or, *psihologul antreprenor*, în viziunea noastră, trebuie să fie un agent al schimbării, să poată identifica soluții inovatoare în prestarea serviciilor/pentru activitatea profesională, să fie orientat spre rezultat, să aibă o atitudine proactivă în rezolvarea problemelor, să dispună de o gândire dinamică, flexibilă, creativă ș.a. [1]. În acest context, *scopul cercetării preconizate* rezidă în studierea științifică a competențelor antreprenoriale și elaborarea unui model de formare a lor la studenții psihologi.

Rezultatele cercetării de constatare, concluziile formulate ne-au permis să deducem că în rândurile studenților de la psihologie valorile relevante pentru antreprenoriat au atins cote medii sau joase, ceea ce denotă faptul că antreprenoriatul nu este o prioritate pentru viitorii psihologi. Respondenții percep avantajele antreprenoriatului, au o atitudine pozitivă, dar, în același timp, nu sunt predispuși să aleagă antreprenoriatul ca oportunitate profesională. Ei nu sesizează legătura dintre antreprenoriat și domeniul profesional ales, nu au analizat avantajele îmbinării acestor două domenii: *psiholog-antreprenor ori antreprenor-psiholog*.

Scopul intervenției psihologice constă în cercetarea, elaborarea teoretică și experimentarea unui model științifico-metodic (program psihologic formativ) în vederea obținerii unei influențe pozitive în dezvoltarea competențelor antreprenoriale la studenții psihologi.

Ipoteza pentru această etapă a cercetării este: prin intervenții psihologice experimentale, intenționat organizate, este posibilă influența pozitivă a procesului de dezvoltare a competențelor antreprenoriale la studenții psihologi.

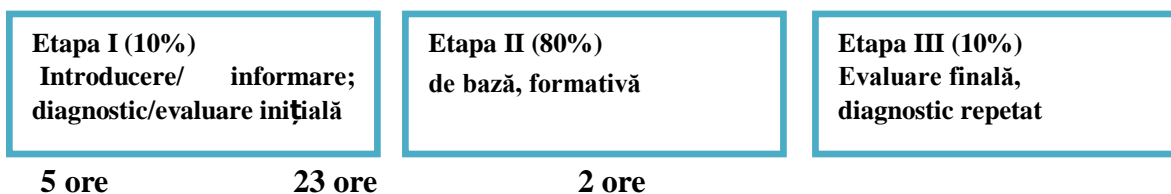
Obiectivele de cercetare la etapa experimentului formativ sunt: dezvoltarea principalelor componente ale competențelor antreprenoriale: inițiativă, încredere în sine, perseverență, asumarea riscurilor, luarea deciziilor, creativitate, tolerarea incertitudinii și capacitatea de a învăța din greșeli; promovarea și dezvoltarea spiritului antreprenorial; formarea abilității de utilizare a spiritului antreprenorial în activitatea profesională în calitate de psiholog; optimizarea capacității de autocunoaștere și autocontrol al procesului de dezvoltare personală în domeniul antreprenoriatului.

În acest sens, am elaborat și implementat Programul de dezvoltare personală „*Antreprenoriatul - șansa viitorilor psihologi de integrare pe piața muncii*” care are ca obiectiv, nemijlocit, formarea competențelor antreprenoriale, iar, în mod mijlocit, reducerea șomajului în rândul absovenților psihologi, diminuarea discrepanțelor între formarea profesională și cerințele pieții muncii [2, p. 8].

Programul de intervenție psihologică constă din mai multe activități, structurate în trei module, și este destinat studenților psihologi interesați să inițieze o afacere, dar care nu au competențele și calitățile necesare pentru acest domeniu.

Studiul experimental formativ a fost realizat cu participarea a 22 de studenți psihologi, anul II, specialitatea Psihologie, Facultatea *Științe ale Educației, Psihologie și Arte*, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți. Subiecții au fost împărțiți în două grupuri: grupul de control (GC) și grupul experimental (GE), a câte 11 studenți, viitori psihologi.

Demersul metodologic formativ a fost planificat și realizat conform unui algoritm procedural, 20 de ședințe care au durat din luna octombrie până în luna decembrie 2018, frecvența ședințelor fiind 1-2 săptămânal, cu o durată de 90 de minute. Programul de intervenție psihologică de formare a competențelor antreprenoriale a cuprins mai multe etape valorificate prin activități teoretico-informaționale, practice și ședințe:

În realizarea programului de dezvoltare personală ne-am străduit să evităm următoarele stereotipuri în formarea competențelor antreprenoriale la studenții psihologi:

1. fiecare psiholog absolvent va deveni antreprenor; nu fiecare absolvent poate să devină un antreprenor;
2. studentul psiholog care nu dorește să devină antreprenor nu trebuie să dispună de competențe antreprenoriale. Nu e adevărat, piața muncii impune prezența competențelor antreprenoriale atât la angajator cât și la fiecare angajat, atât în sistemul privat cât și în instituțiile de stat.

În elaborarea și realizarea programului de intervenție psihologică ne-am axat pe următoarele **principii** specifice consilierii în grup: abordarea *globală, multidisciplinară și științifică*, principiul experienței „*aici*” și „*acum*”, angajarea activă a subiecților în procesul consultativ, principiul sincerității și deschiderii, principiul „eu”, principiul responsabilității, principiul competenței active.

Programul psihologic de intervenție, elaborat și implementat de noi, cuprinde multiple **metode, tehnici, procedee**: tehnici centrate pe acțiune, tehnici expresiv-creative, tehnici de comunicare, de focalizare pe obiective și soluții. În cadrul programului au fost implementate **metoda modelării**, axată pe observarea și imitarea unor comportamente dezirabile specifice activității antreprenoriale; **metoda asertivă**, centrată pe formarea unor abilități de a face față diverselor situații de viață. Pentru eficientizarea programului de intervenție psihologică, am aplicat și metodele conversației, observării, studierii produselor activității, ascultării active și atente, acceptării necondiționate, feedbackului, sumarizării, reflectării, energizării, studiului de caz.

Metodele de lucru au fost interactive și au inclus: exerciții de intracunoaștere „*Inventarierea calităților antreprenoriale personale*”, „*Eu sunt cel/cea mai*”, „*Cartea mea de vizită*”; de actualizare a nevoilor de formare în domeniul antreprenoriatului „*De ce mă aflu aici*”, „*Eu sunt stăpânul situației*”, „*Continuă propoziția*”, „*Motivele mele pentru a fi psiholog antreprenor*”, eseu de cinci minute „*Un psiholog antreprenor în plus, un șomer în minus*”; de promovare a comportamentului întreprinzător „*Cine este antreprenorul?*”, „*Calitățile antreprenorului de succes*”, „*Spiritul meu antreprenorial*”, „*Promovarea serviciului psihologic*”; de dezvoltare a abilităților antreprenoriale „*Aventurile unei călătorii*”, „*Riscul în afaceri*”, „*Activitatea antreprenorului de succes*”, „*Buna reputație în afaceri*”; de motivare în lansarea propriei afaceri „*Primii pași spre o afacere reușită*”, „*Pinochio*”, „*Iarmarocul invențiilor*”, „*Imaginează-ți propria afacere*”, „*Cum promovăm corect o afacere*”; de încurajare a comportamentului etic în afacere, formarea abilității de relaționare și comunicare eficientă în mediul de afaceri, încurajare a încrederii în sine, dezvoltarea capacității de autoanaliză, dezvoltare a gândirii critice, dezvoltare a toleranței la critica constructivă, dezvoltare a abilităților de cooperare, dezvoltare a imaginației și creativității. Formele de activitate în cadrul antrenamentului de grup formativ au fost diverse: activitate individuală, în perechi și în grupuri mici.

O importanță deosebită în implementarea programului de intervenție psihologică a avut corelarea conținutului activităților/exercițiilor cu mediul de afaceri, viața de afaceri reală, cu experiența studenților în domeniul antreprenoriatului [3, p. 17].

Programul de intervenție psihologică a cuprins trei **etape**:

a) **Stabilirea relației între participanții la training și a obiectivelor programului de dezvoltare personală** (2 activități). La această etapă s-au prezentat obiectivele și harta programului de intervenție psihologică; s-a prezentat modalitățile de instruire; s-a prezentat orarul antrenamentului formativ de grup; s-a identificat și analizat nevoile participanților în formarea în domeniul antreprenoriatului; s-au enumerat motivele care au determinat participarea la programul de dezvoltare personală în domeniul antreprenoriatului; s-au realizat jocuri ice-breaking pentru a se prezenta și a se diviza în grupuri de lucru; s-a stabilit climatul și cadrul relațional între participanți, între participanți și formatori.

Obiectivele programului de intervenție psihologică pot fi atinse numai prin acțiunea coordonată a participanților, desfășurată conform anumitor reguli (contractul programului formativ). Pentru ca activitatea în cadrul grupului să fie eficientă, care are ca scop dezvoltarea sau schimbarea personală pe dimensiunea antreprenoriatului, împreună cu toți participanții am elaborat un șir de reguli, menite să stabilească limite comportamentale, să influențeze modul de relaționare pe toată perioada funcționării acestuia. Aceste reguli pot fi modificate, completate,

renegociate pe măsură ce apar alte nevoi. Acestea au fost: tratarea colegilor cu respect și demnitate, răspundere egală pentru rezultatele grupului; acceptarea divergențelor în gândire și simțire, păstrarea confidențialității, acceptare necondiționată, dreptul de a spune „nu”, „nu aprecia și nu da sfaturi”, cooperarea, respectarea programului.

b) **Etapa de intervenție** (16 ședințe) a urmărit formarea competențelor antreprenoriale. Această etapă a demarat cu activitățile teoretico-informaționale și de cunoaștere, care au avut ca scop extinderea câmpului cognitiv al studenților psihologi despre personalitatea antreprenorului, cariera antreprenorială, comunicare în afaceri, marketing și promovarea afacerii, planul de afacere, etica antreprenorială; aciziționarea de cunoștințe cu referire la cele mai importante aspecte ale procesului de pornire a unei afaceri în serviciile psihologice.

Tematica ședințelor din cadrul acestei etape a programului formativ a cuprins următoarele aspecte: antreprenoriatul ca alternativă în activitatea profesională; antreprenoriatul în serviciile psihologice; calitățile și competențele unui antreprenor de succes, psihologia antreprenorului, psihologul ca întreprinzător; risc și reușită în afaceri; etica în afaceri; primii pași spre o afacere reușită, ideea de afaceri în serviciile psihologice; comunicarea în afaceri; marketingul afacerii în servicii psihologice; planul de afaceri în servicii psihologice.

Fiecare ședință are în componența sa mai multe aplicații, selectate din literatura de specialitate și aplicații adaptate de autori, în special cele ce se referă la aspecte de antreprenoriat în serviciile psihologice.

Pentru realizarea dezideratelor etapei de intervenție, am implemetat un șir de tehnici și exerciții, orientate spre:

- identificarea asemănărilor și deosebirilor între activitatea psihologului și cea a întreprinzătorului; determinarea celor mai frecvente riscuri specifice inițierii și derulării unei afaceri; identificarea oportunităților pieții pentru activitatea psihologului;
- evaluarea posibilităților de derulare a unei afaceri proprii, profitabile, ținând cont de necesitățile comunității în serviciile psihologice; realizarea unei cercetări de marketing pentru lansarea propriei afaceri; identificarea unor soluții/alternative la problemele comunității privind inițierea/derularea unei afaceri în domeniul serviciilor psihologice; aplicarea strategiilor de promovare a unui produs/serviciu; aplicarea normelor și valorilor etice în luarea deciziilor și realizarea sarcinilor profesionale în mediul de afaceri; identificarea avantajelor și dezavantajelor interne/externe ce țin de lansarea unei afaceri în serviciile psihologice; luarea unei decizii referitoare la lansarea unei afaceri în serviciile psihologice; identificarea oportunităților, dar și riscurilor unei afaceri;
- promovarea comportamentului întreprinzător; dezvoltarea abilităților antreprenoriale; antrenarea abilității de analiză a unei decizii referitoare la lansarea unei afaceri; dezvoltarea abilității de asumare a riscului; dezvoltarea toleranței la critica constructivă; încurajarea comportamentului etic în afaceri; formarea abilităților de formulare a judecăților de valoare și de fundamentare a decizii constructive; formarea abilităților de cercetare a pieții, nevoilor clienților în anumite servicii; formarea abilităților de elaborare a prototipului de afacere în serviciile psihologice; realizarea unei cercetări de marketing pentru lansarea propriei afaceri; evaluarea/autoevaluarea serviciului psihologic în conformitate cu cerințele existente pe piață; formularea unei idei de afaceri în serviciile psihologice; dezvoltarea capacităților și aptitudinilor de a colecta, selecta și utiliza oportun informațiile de marketing pentru luarea deciziilor corecte; formarea abilității de

relaționare și comunicare eficientă în mediul de afaceri; formarea abilității de implementare a tehnicilor de comunicare în mediul de afaceri; formarea abilității de rezolvare a problemelor specifice cu diferiți parteneri de afacere; realizarea unei cercetări de marketing pentru un serviciu psihologic; identificarea strategiilor de marketing pozitive și negative; identificarea instrumentelor de marketing în concordanță cu expectanțele pieții; elaborarea strategiei de marketing a serviciilor psihologice;

- conceperea unui proiect pentru înființarea unei mici afaceri în domeniul serviciilor psihologice; evaluarea/autorvaluarea planului de afaceri în servicii psihologice; formarea abilității de a utiliza rezultatele studiului de piață în elaborarea planului de afaceri, astfel ca să corespundă cerințelor pieții; aplicarea normelor și principiilor esențiale în elaborarea planului de afaceri; evaluarea/autoevaluarea propriului plan de afaceri în serviciile psihologice;
- stimularea potențialului creativ și a spiritului inovator; antrenarea abilităților de comunicare asertivă; formarea deprinderilor de lucru în echipă și de a coordona echipa; formarea abilității de comunicare cu diferite tipuri de interlocutori; formarea abilității de evaluare critic-constructivă a diferitor metode de comunicare în mediul de afaceri; încurajarea inițiativei și a autonomiei; dezvoltarea capacității de cooperare în scopul elaborării unui produs;
- stimularea intercunoașterii și cunoașterii de sine prin intermediul celorlalți; încurajarea încrederii în sine;
- motivarea în deschiderea propriei afaceri în domeniul serviciilor psihologice; dezvoltarea unei atitudini pro-active față de rolul marketing-ului în afacere; adoptarea unei atitudini pozitive și favorabile față de afacerile în serviciile psihologice.

c) ***Etapă consolidării comportamentelor învățate și evaluarea eficienței programului în ansamblu*** (2 activități). Această etapă din programul de dezvoltare personală în domeniul antreprenoriatului a constat în: întărirea comportamentelor tangente antreprenoriatului, prin transferul conduitelor în viața practică a studenților; analiza în grup a rezultatelor obținute la nivel individual și per/grup, în ce măsură programul a corespuns nevoilor participanților; evaluarea/autoevaluarea activității grupului și anumitor rezultate la care s-a ajuns, măsura în care conținutul efectiv al programului a fost incorporat în comportamente noi, au dobândit competențe antreprenoriale.

În viziunea noastră, acest program este mult mai eficace de realizat în cadrul pregătirii profesionale inițiale, deoarece formează competențele care pot servi ca premisă importantă pentru autoangajare și dezvoltarea carierei. Astfel, viitorii psihologi, ca urmare a implicării în programul „*Antreprenoriatul - șansa viitorilor psihologi de integrare pe piața muncii*”, vor deveni mai creativi și mai siguri în orice activitate pe care o întreprind în context social și profesional. Studenții psihologi vor înțelege că, într-o economie de piață, au libertatea să presteze diferite activități tangente domeniului profesional și, nu numai, aducătoare de profit.

BIBLIOGRAFIE

1. JELESCU, Petru; ELPUIAN, Olga. *Antreprenoriatul - un imperativ în formarea profesională a specialiștilor*. Învățământul superior: valențe și oportunități educaționale, de cercetare și transfer inovațional”, Conferință științifică internațională (2016; Chișinău). Materialele Conferinței științifice internaționale „Învățământul superior: valențe și oportunități educaționale, de cercetare și transfer inovațional” organizate cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova, 28, 29 septembrie 2016 / com. șt.: Mihai Paiu [et al.]; coord.: Vladimir Guțu [et al.]. – Chișinău: CEP USM, 2016, pp. 59 – 62.
2. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Planul de Acțiune *Antreprenoriatul 2020*. Relansarea spiritului de întreprindere în Europa. On-line <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A52012DC0795> (vizitat 30.04.2020).
3. *Dezvoltarea competențelor cheie în școlile din Europa: provocări și Oportunități pentru Politică. Raport Euridice*. Comisia Europeană/EACEA/Euridice, 2012. Luxemburg. ISBN 978-92-9201-446-9 <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/> (vizitat 12.06.2019).
4. Thematic Working Group on Entrepreneurship Education Final Report, november 2014, on-line <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0795:FIN:ro:PDF>, (vizitat 18.03.2016).

CONCEPTELE DE ANTREPRENORIAT, ANTREPRENOR ȘI EVOLUȚIA LOR

Lupașcu Gabriela Mihaela, director la Centrul Școlar de Educație Incluzivă, Suceava, doctorandă, UPS „Ion. Creangă” din Chișinău, Jelescu Petru, dr. hab., prof. univ., UPS „Ion. Creangă” din Chișinău

CZU: 378.4:334.72

Abstract

Presently, the world are facing with major challenges what are expanding more and more at the level national economy. Presence entrepreneurs and of entrepreneurship it's necessary for to encourage and to introduce the change in society, economic etc.

Key-words: entrepreneur, entrepreneurship, entrepreneurial skills, self, authors and entrepreneurship studies.

Conform DEX, expresia „antreprenor” este de proveniență franceză (entrepreneur) și pune accent pe funcția primară a antreprenorului: „Antreprenor, -oare, antreprenori, -oare, s.m. și s.f. Persoană care conduce o antrepriză [10].

Verbul francez „entreprendre” este cunoscut încă din secolul al XII-lea, având semnificația de „a face ceva” [14, p. 22]. Substantivul „antreprenor”, cu sensul de „persoană activă care face diferite lucruri”, a luat naștere în secolul al XV-lea, forma lui mai veche, englezescul „entrepreneur”, existând din secolul al XIV-lea [14, p. 22] și înseamnă o persoană care inițiază și execută o activitate pe cont propriu.

Antreprenoriatul se traduce în limba engleză ca *entrepreneurship*. Un cuvânt sinonim în limba română pentru *antreprenor* este *întreprinzător*.

Originile termenului de antreprenoriatul pot fi căutate în două direcții distincte [11, p. 54]:

- din verbul (transformat ulterior în substantiv) de origine franceză *entreprendre* – „a face ceva”, termen propus și definit pentru prima dată de Richard Cantillon și